

УДК 39 : 303.5(477.85+498.6) "19/21"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.04.1007>

ЗАРОДЖЕННЯ, ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОЛЬКЛОРИСТИЧНИХ (НАРОДОЗНАВЧИХ) ОСЕРЕДКІВ ПІВНІЧНОЇ І ПІВДЕННОЇ БУКОВИНИ

Василь КОСТИК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3177-1919>

Researcher ID: E-22.69-2016

кандидат філологічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Ю. Федьковича,

вул. Коцюбинського, 2, 58012, Чернівці, Україна.

e-mail: kostyk_vv@ukr.net

За період майже двохсотлітнього функціонування науки про фольклор, на жаль, так і не було створено регіональної буковинської школи фольклористики. Однак на цих теренах активно склалися плани етнографічних та фольклористичних досліджень Буковинської Гуцульщини, Буковинського Покуття, Буковинського Поділля, Бессарабії; розроблялися тематичні програми-питальники із запису українського фольклору. Цим і зумовлена *актуальність теми* статті. *Метою* праці є висвітлення особливостей формування народознавчих осередків краю, характеристика єдиційної практики збирачів і видавців буковинського фольклору тощо. *Об'єктом* дослідження є збірники, праці, рецензії-відгуки збирачів та дослідників фольклору Північної та Південної Буковини, програма зі збору фольклорно-етнографічних матеріалів Українського Музею Народовідання у Чернівцях. *Предметом* дослідження є аспекти зародження, формування та функціонування фольклористичних (народознавчих) осередків краю. *Територіально і хронологічно* у статті звертаємо увагу на охопленні адміністративної території Буковини (Північної та Південної) від першої половини ХІХ — до початку ХХІ ст. В основному використовуємо історико-культурологічний та структурно-типологічний **методи**, а також частково елементи географічного та інших методів фольклористичної науки.

Ключові слова: осередок, Буковина, збірник, програма-питальник, школа фольклористики, збирач, дослідник, співанка.

Vasyl KOSTYK

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3177-1919>

Researcher ID: E-22.69-2016

c. of philol. s., Associate

Professor of the Department of Ukrainian Literature

Y. Fedkovych Chernivtsi National University,

2, Kotsiubinskogo Avenue, 58012, Chernivtsi, Ukraine.

e-mail: kostyk_vv@ukr.net

ORIGINATION, FORMATION AND FUNCTIONING OF FOLKLORE (ETHNOGRAPHIC) CENTERS IN NORTHERN AND SOUTHERN BUKOVYNA

Studying the history of Ukrainian folklore in Bukovyna, we have found that, for the period of almost two hundred years of formation and functioning of the folklore science, unfortunately, the regional Bukovynian folklore school was not formed/established there. However, it should be noted that an active work was carried out in these areas: plans for ethnographic and folkloristic studies of Bukovynian Hutsulshchyna, Bukovynian Pokuttia, Bukovynian Podillya, Bessarabia; topic programs-questionnaires on the recording of Ukrainian folk songs, legends, fairy tales, folk stories, proverbs and sayings, riddles, signs, beliefs (folk prayers), folklore and ethnographic complexes of the Ukrainian wedding ceremonies, and others were developed. This is due to the article *topic relevance*. The *purpose* of the study is to highlight the peculiarities of the formation of ethnographic centers in the region, the characteristic of the unitary practice of collectors and publishers of the Bukovynian folklore, the outline of issues range that was within the competence of folklorists.

Problem statement. The *object* of the study is collections, works, reviews of collectors and researchers of the folklore of the Northern (I. Velehorskyi, H. Kupchanko O. Lonchevskyi, Yu. Fedkovych, S. Vorobkevych, K. Lastivka, R. Volkov, L. Yashchenko, H. Sinchenko, O. Romanets, G. Bostan, A. Yakivchuk, H. Demyan, K. Smal, M. Ivaniuk, I. Bezruchko, M. Revutskyi, M. Ivasiuk, S. Dalavurak, M. Zinchuk, K. Popovych, Ye, Yaroshynska, P. Rusnak, O. Rosdolskyi), and in Southern Bukovyna — I. Abramyuk, I. Rebuşapcă, M. Shandro, D. Onyshchuk, I. Kideshchuk, the program on the collection of folklore and ethnographic materials of the Ukrainian Museum of People Studies in Chernivtsi.

The *subject* of study is the consideration of aspects of the origin, formation and functioning of folklore (ethnographic) centers of Northern and Southern Bukovyna.

The work draws attention to the *geographical and chronological coverage* of the administrative territory of Bukovyna (Northern and Southern) for the period from the mid 19th — early 21st century. Mainly historical-cultural and structural-typological *methods*, as well as elements of geographic and other methods of folklore science are used in the article.. Based on handwritten, archive and printed *sources* and research literature, certain stages of the birth, formation and development of ethnographic centers of the region are analyzed and emphasized the role of organizers and leaders of the Ukrainian ethnology research. The *result* of the work of these organizations is ordering and publication of many folklore collections and writing of analytical articles, books on the functioning of Ukrainian folklore genres in the region.

Keywords: center, Bukovyna, collection, program questionnaire, school of folklore studies, collector, researcher, song.

Вступ. Досліджуючи історію української фольклористики Буковини, ми з'ясували, що тут за період майже двохсотлітнього формування та функціонування науки про фольклор, на жаль, так і не було утворено/організовано регіональної буковинської школи фольклористики. Однак треба зауважити, що на цих теренах активно велася відповідна робота: складалися плани етнографічних та фольклористичних досліджень Буковинської Гуцульщини, Буковинського Покуття, Буковинського Поділля, Бессарабії; розроблялися тематичні програмипитальники із запису українських народних пісень, легенд та переказів, казок, народних оповідань, прислів'їв та приказок, загадок, прикмет, вірувань (народних молитов), фольклорно-етнографічних комплексів українського весілля тощо. Цим і зумовлена *актуальність теми* статті. Окремі буковинські записувачі таких матеріалів співпрацювали у другій половині XIX століття з імператорським Російським географічним товариством (РГТ). Серед них і Григорій Купчанко та Олександр Лоначевський, і Євгенія Ярошинська, і не буковинець — письменник Олександр Афанасьєв-Чужбинський, який унаслідок експедиції написав книгу подорожних нотаток «Нариси Дністра», у якій чимало місця відведено культурі Буковинського Подністров'я. Не всі матеріали, надіслані до РГТ, були оприлюднені, деякі з них десятки років лежали у рукописних відділах України і Росії без руху. Записувачі-аматори, письменники, священики іноді формували рукописні збірники фольклорних матеріалів, як це свого часу зробив І. Велегорський. Подібні книжечки уклали і Ю. Федькович, і С. Воробкевич, і Є. Ярошинська, і редактор та видавець часопису «Буковина» О. Маковей та ін. Водночас місцеві народознавці активно співпрацювали з галицькими фольклористами. Так повітовий учитель Партеній Руснак долучився до «Відозви» Івана Франка про важливість записування фольклорних та етнографічних матеріалів на всіх українських теренах, де замешкують представники нашого етносу. Три свої фольклорні збірники йому вдалося видрукувати у Коломиї. Також чимало записів буковинців увійшло до окремих галицьких збірників, у тому числі й до «Народних пісень Галицької та Угорської Русі» Я. Головацького. У 1928 році Український Музей Народовідання у Чернівцях (УМН) розробив цілу програму із вивчення

фольклору та етнографії краю, її оприлюднив відомий культурний діяч Володимир Залозецький.

Метою праці є висвітлення особливостей формування народознавчих осередків краю, характеристика едиційної практики збирачів і видавців буковинського фольклору, окреслення кола проблем, які входили до компетенції фольклористів.

Об'єктом дослідження є збірники, праці, рецензії-відгуки збирачів та дослідників фольклору Північної (І. Велегорського, Г. Купчанка, О. Лоначевського, Ю. Федьковича, С. Воробкевича, Є. Ярошинської, П. Руснака, О. Роздольського, К. Ластівки, Р. Волкова, Л. Яценка, Г. Сінченка, О. Романця, Г. Бостана, А. Яківчука, Г. Дем'яна, К. Смаля, М. Іванюка, І. Безручка, М. Ревуцького, М. Івасюка, С. Далавурака, М. Зінчука, К. Поповича), а також Південної Буковини (І. Абрам'юка, І. Ребошапки, М. Шандро, Д. Онищука, І. Кідещука), програма зі збору фольклорно-етнографічних матеріалів Українського Музею Народовідання у Чернівцях.

Предметом дослідження є розгляд аспектів зародження, формування та функціонування фольклористичних (народознавчих) осередків Північної та Південної Буковини.

Територіально і хронологічно у статті звертаємо увагу на охопленні адміністративної території Буковини (Північної та Південної) за період від першої половини XIX — до початку XXI століття. На Чернівеччині українознавчу роботу упродовж 1970—1980-х років негласно координував Г. Дем'ян, який за період праці на Буковині оприлюднив у місцевій періодиці більше двохсот статей з історії та культури краю і співпрацював з Будинком народної творчості у Чернівцях, керівником якого у той час був А. Яківчук. У Сучавському повіті (Південна Буковина) в другій половині XX століття фольклорні обстеження активізував І. Ребошапка, який фактично обійшов усі терени Румунії, де компактно замешкують українці, і записав від них зразки майже усіх жанрів українського фольклору та упорядкував і видав багато фіксацій текстів своїх попередників, які залишили рукописні збірники, й виховав молодших фольклористів. У такий спосіб І. Ребошапка виконав роботу фактично цілої школи української фольклористики в Південній Буковині та Румунії в цілому.

У статті в основному використовуємо історико-культурологічний та структурно-типологічний методи, а також частково елементи географічного та інших методів фольклористичної науки.

На основі рукописних, архівних та друкованих джерел та наукової літератури проаналізовано певні етапи зародження, становлення та розвитку народознавчих центрів краю та акцентовано на ролі організаторів та керівників дослідження української етнології.

Результатом роботи цих осередків є упорядкування та видання багатьох фольклорних збірників і написання аналітичних статей, книг про функціонування жанрів українського фольклору краю.

Основна частина. Записам і публікації багатьох жанрів українського фольклору Буковини, на жаль, не достатньо надавали увагу збирачі, дослідники та укладачі регіональних збірників фольклору в минулому. Перший такий збірник зробив у 1806 році викладач Чернівецької гімназії Іван Велегорський. Рукописний співаник І. Велегорського містив українські та молдавські народнопоетичні твори, а також дві весільні «волоські» промови, писані ще кирилицею, шість набожних пісень, між ними одна на честь Київської Ахтирської Богородиці, сім світських пісень, п'ять народних чи напівнародних. У 1901 році Осип Маковей опублікував у газеті «Буковина» віднайденій у Чернівцях збірник пісень І. Велегорського. До текстів пісень письменник додав власні коментарі й передмову. У це видання увійшли ліричні та народні пісні, дві весільні промови [1, с. 11]. Оскільки перші записувачі фольклорних текстів працювали осібно і не мали з ким тоді порадитися, що записувати, як групувати (класифікувати) ті чи інші твори (та й класифікації як такої ще не було), бо жодного народознавчого осередку ще не було створено, то й збірки виходили розхристані. Однак добре хоча б те, що з тих далеких часів до нас дійшли бодай такі відомості про розвій фольклору нашого краю.

У друк буковинські народні пісні потрапили в 1866 році. Під спільним заголовком «Пісні буковинські народні» вони з'явилися в коломийському часописі «Голос народний» [2]. Хто їх зібрав та упорядкував — невідомо, бо авторів редакція не вказувала.

Зі збором фольклору пов'язували свою діяльність Ю. Федькович та С. Воробкевич, однак ви-

дати при житті всі свої записи окремими книгами їм так і не вдалося. Натомість вони видрукували кілька популярних збірників для народних шкіл. Так, Ю. Федькович підготував «Співаник для господарських діточок» [3]. Упорядник творів Ю. Федьковича І. Франко у посторінкових примітках писав, що: «Між Федьковичевими автографами знаходиться оправна книжка-збірка «Колядник руского народа. Зібрав і зладив Ю. Федькович», де знаходимо: «коляди старовітські», «коляди під вікном», «жартівливу колядку», «коляди за столом», «чотири щедрівки», «коляди церковні», а далі «Наша Маланка Дністровая — цикл 21 маланочних пісень» та «колядки іорданські, так звані водохрестні або водорощані». Дати зладження сеї збірки нема, але початок її сягає ще сімдесятих років» [4, с. 604—654].

Юрій Федькович записав та упорядкував також і збірку жнивварських пісень, але вона, на жаль, до нас не дійшла. Про неї маємо лише згадку в О. Маковея: «До старань поета віддати народові його пісні, відомі йому споконвіку, але тепер упорядковані і доповнені Федьковичем, треба числити його збірку п. з. «Руський женчик», яка пропала, а мала, як видно із заголовка, на меті женців і жнива, - сим разом хоч і не свята, але важкий час в житті селян» [5, с. 48].

У цей же період С. Воробкевич упорядкував «Збірник пісень для шкіл народних, нижчих і реальних» (Чернівці, 1870) [6] та «Співаник для шкіл народних: У III частинах» (Відень, 1889—1896) [7].

Ю. Федьковичу вдалося згуртувати в часописі «Буковина» фольклористів-записувачів. Це були вчителі та студенти: Михайло Андрійчук, Василь Бойчук, Іван Данилович, Ілько Семака, Євгенія Ярошинська та інші. Фактично — це був чи не перший фольклористичний (народознавчий) осередок Буковини, першочерговим завданням якого був збір народних «співанок». Українська письменниця з села Чунькова Заставнівського району Є. Ярошинська була найпоследовнішою, адже записала в наддністрянських околицях 450 народних пісень. Серед її записів є календарно-обрядова поезія (колядки, щедрівки, обжинкові) та ліричні пісні, балади та ін. [8].

Помітною подією в культурному житті краю став вихід «Сборника песен буковинского народа» Г. Купчанка, який упорядкував і видав О. Лоначев-

ський (Київ, 1875) [9]. Цей збірник упорядковано вже більш-менш професійно, хоча і в ньому є помилки, адже москвофіли не завжди рахувалися з думками українських народознавців-опонентів.

Григорій Купчанко був членом Російського географічного товариства, за програмою його Південно-Західного відділу в 1870-ті роки почав збирати на Буковині матеріали з фольклору та етнографії українців. Видав кілька фольклорно-етнографічних збірників, найціннішим з яких є зазначений попередньо. Він автор досліджень: «Сільське весілля на Буковині» (1870), «Некоторые историко-географические сведения о Буковине» (1875) тощо [10, с. 106].

Олександр Лоначевський у 1870-ті роки редагував «Записки Юго-Западного отдела Российской географического общества». У 1875 — уклав (за програмою М. Драгоманова) згаданий збірник Г. Купчанка та написав до нього передмову [11, с. 227].

Звичаями та обрядами, піснями Буковини цікавився й професор Раймунд Кайндль, який у 1896 році видав «Календар свят у русинів і гуцулів». У першій частині цієї праці він описав звичаї, обряди та вірування подолян і гуцулів під час Різдва свят, «трех царів» і Нового року. В другій — на Стрітєннє, Євдокії, 22 мучеників, теплого Олексі, Благовіщення, в М'ясниці і Великий піст, на Бечкову неділю і Великдень [12, с. 3]. Його фольклорно-етнографічні дослідження схвально оцінили у своїх рецензіях І. Франко та В. Гнатюк, однак згуртувати довкола себе потужну групу дослідників українського фольклору та етнографії, заснувати школу, виховати послідовників (учнів) йому не вдалося.

Уважним збирачем обрядового пісенного фольклору Буковини був Партеній Руснак. Він записував народні пісні в Заставнівському районі. Фольклорист не лише фіксував твори, але й спромігся видати три невеличкі збірники пісень: «Буковинські русько-народні пісні» (Коломия, 1908) [13], «Буковинські русько-народні пісні» (Коломия, 1914) [14], «Іде, іде Зельман, ілі Гаїлки» (Коломия, 1910) [15]. У 1896 році фольклорист відгукнувся на «Відозву» І. Франка про необхідність збору та публікації фольклорно-етнографічних матеріалів з усіх теренів України. Але збирач на той час не належав до жодної зі шкіл української фольклористики і йому було не просто робити певні наукові узагальнення.

Спеціальне обстеження пісенної традиції буковинського села Лука (колишній Заставнівський повіт) здійснив у січні 1914 року відомий український фольклорист Осип Роздольський. У рукописному відділі Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України зберігається 285 аркушів зафіксованих тут весільних пісень, балад, родинно-побутової лірики, соціально-побутових пісень, коломийок [16, с. 146].

«Спілка збирачів старовини й любителів науки народівідання» у 1928 році видала в Чернівцях невеличку книжку про «Український музей народівідання». Це, фактично, уставний статут щойно заснованого в місті Чернівцях культурного осередку — товариства-музею, у якому викладено програмні штрихи і думки про його необхідність і завдання з вказівками для збирачів народописних матеріалів. Уклав («зладив») це видання Корній Купчанко. Передмову написав тодішній директор Українського Музею Народівідання (УМН) в м. Чернівцях Др. Володимир Залозецький. Він, зокрема, зазначив, що «Найкраще завдання модерного музею народівідання радше полягатиме в тім, коли пособлятиме він зрозумінню з глибин життя перенятих від народу цінностей. Через таке зрозуміння впливатимуть ці цінності знову на саме життя» [17, с. 4].

Укладач чітко визначив «підвідділи» музею, у яких передбачалося накопичувати предмети побуту, макети, опудала тварин і птахів, малюнки, карти, схеми тощо. Це обумовлювало створення культурно-національного, народописного, сільськогосподарського, промислово-ремісничого, археологічно-дієписного, природничого відділів.

Окремо було передбачено створення фольклорного відділу, у якому накопичувалися записи:

1) погляди нашого народу на світ і сили природи, забобонні вірування й обряди, такі як :

а) повір'я, що в'яжуться з великими предметами природи (небесними тілами, землею, водами, горами, печерами та ін.);

б) вірування, що відносяться до звіринности;

в) світ духів і ества надприродні (віра в нечисту силу, чорта, русалок, опирів, закопані скарби та ін.);

г) знахарство, чарівництво, ворожбицтво;

д) вірування, що відносяться до смерті й майбутнього життя;

е) релігійні погляди (на Бога, святих, ангелів, св. Тайни, образи, церкву, дзвони та ін.).

2) Переказані звичаї:

а) Народний календар і звичаї святочні;

б) Обрядові звичаї (при сватанні, весіллях, похоронах та ін.);

в) Місцеві звичаї (при будовах, клаках та ін.);

г) Забави й гри (діточі, дівчат, на лубках та ін.);

д) Танці й музика.

3) «Устної» творчості:

а) Пісні;

б) Проповіді релігійні, легенди, оповідання, казки, байки, молитви.

Тут же подано й інструкцію про те, як записувати твори усної словесності, як випитувати матеріали в людей, знаходити підходи до них, що записувати в першу чергу тощо. Фактично, Український музей народознавства в Чернівцях уперше став справжнім осередком народознавства з чіткою програмою дій для фіксації елементів матеріальної та духовної культури українців Буковини.

Активним записувачем і дослідником фольклору Буковини був український письменник і фольклорист, священник із села Горошівці Заставнівського району Корнило Ластівка. Він зафіксував у Північній Буковині три десятки веснянок, про що свідчить його праця «Північно-буковинські гаївки», вміщена в часописі «Наша культура» (Польща), який редагував Іван Огієнко. У статті друкувалися тексти і варіанти «Воротарчика», «Жучка», «Огірочків», «Маку», «Зельмана» та інші, які він записав у Горошівцях, і варіанти із села Чунькова, що їх зібрав священник Іван Джулинський і надіслав Корнилові Ластівці [18, с. 505—510]. Він же списав у своїх нотатниках й інші жанри місцевого фольклору: колядки та щедрівки, ліричні пісні, легенди, народні молитви тощо. У буковинський період життя і праці К. Ластівка вдало скеровував народознавчу роботу у буковинському краї. Завдяки йому до нашого часу збережено чимало текстів народнопоетичної творчості, які сьогодні вже, на жаль, майже не побутують.

Після Другої світової війни народознавча робота на Буковині активізувалася завдяки зусиллям викладачів філологічного факультету Чернівецького університету Р. Волкова, Г. Сінченка, О. Романця та В. Пасічного. Результатом їх праці став вихід децю

заідеологізованого збірника «Буковина в піснях» (Чернівці, 1957) [19]. Упорядники при укладанні книги частково використали матеріали студентських фольклорних практик, які зберігаються у фоноархіві кафедри української літератури до сьогодні. Це стало поштовхом до подальших студій буковинського фольклору, адже, наприклад, варіант веснянки про кохання «Повилася павутина» згодом був надрукований у «Буковинських народних піснях» (Київ, 1963) [20, с. 505].

Основу збірника «Буковинські народні пісні» становлять матеріали двох експедицій Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН України до Чернівецької області у 1959 та 1962 роках. У складі першої взяли участь упорядник Л. Яценко і тодішні аспіранти Інституту Л. Вороніна, М. Гуць, І. Лясо-та, І. Пестонюк, а в складі другої — на той час співробітниця Київського університету Л. Орел та тодішній лаборант Інституту Т. Храневич. Музичний матеріал з магнітофонних плівок розшифрував упорядник збірника Л. Яценко [21, с. 5]. До «Буковинських народних пісень» увійшли також записи інших, у тому числі й місцевих збирачів — О. Тимінської, Г. Шевчука, П. Мотуляка, М. Іванюка, Ю. Січковського, І. Середука, О. Правдюка.

Зі збором та дослідженням текстів народнопоетичної творчості пов'язав своє життя лікар і народознавець Іван Безручко, який долучився до цієї почесної місії на Буковині з кінця 1950-х років. Збирацький доробок складають тисячі прислів'їв та приказок, понад тисяча народних пісень, кількості легенд та переказів, казок, оповідань, а також матеріали з діалектології й топоніміки (більшість записів зберігається у відділі рукописів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України). До речі, І. Безручка запросив на одну із нарад-семінарів до Києва М. Рильський, який порадив йому терміново обстежити села малої батьківщини (село Патринці та околиці, що у Кам'янець-Подільському районі Хмельницької області), які потім потрапили у зону затоплення Дністровського водосховища. У Кельменецькому районі, що на Чернівецьщині, І. Безручко зафіксував чи не найбільше усних текстів, звернувши особливу увагу на зникаючі зразки дитячого фольклору: лічилок, скоромовок та закличок. До прикладу, варіант заклички «Дощику, дощику», яку записав І. Безручко в

с. Кельменці, згадується в збірнику «Дитячі пісні та речитативи» (Київ, 1991) [22, с. 46]. У подальшому фольклорист більше тяжів до київської школи фольклористики.

По-новому підійшов до видання народнопісенної творчості Буковини фольклорист Авксентій Яківчук, який у 1990 році у видавництві «Музична Україна» опублікував збірку «Пісні Буковини» [23]. Мелодії збірника розшифрував тоді ще маловідомий фольклорист-музикознавець К. Смаль. Завідувач Будинком народної творчості у Чернівцях, А. Яківчук на той час уже мав практику нотування та упорядкування фольклорно-етнографічних матеріалів, адже він виступив співавтором-упорядником двох видань «Буковинських віночків» (Вінниця, 1964; Ужгород, 1966) разом із університетським викладачем О. Романцем, у 1966—1967 роках підготував та оприлюднив весільні нариси сіл Чорний Потік та Горошівці Заставнівського району Чернівецької області (Весілля: У двох книгах. Книга 2. Київ, 1970. С. 294—332) та представив велику добірку (35 текстів) буковинських пісень у збірнику «Пісні Карпат» (Ужгород, 1972) [24].

Велику роботу зі збору та дослідження фольклору Буковини розгорнув у селі Веренчанка Заставнівського району Чернівецької області історик, фольклорист, етнограф та мистецтвознавець Григорій Дем'ян, який від серпня 1974 до початку 1989 року працював учителем історії та суспільствознавства, а також образотворчого мистецтва місцевої десятирічки [25, с. 109—113]. Упродовж майже п'ятнадцяти років (та й надалі, відколи Г. Дем'ян став науковим співробітником відділу фольклористики Львівського відділення ІМФЕ ім. М. Рильського АН України, а далі — Інституту народознавства НАН України) вчений став негласним, але справжнім координатором народознавчих студій Буковини. До нього у Веренчанку, а потім до Львова приїздили фольклористи та етнографи Чернівецьчини А. Яківчук, К. Смаль, М. Іванюк, аби поділитися своїми здобутками, порадитися, які матеріали варто записувати найперше, як трактувати/класифікувати ті чи інші записи, що робити із рукописами, які роками лежать без руху тощо. Г. Дем'ян уже тоді активно співпрацював із відомими професійними фольклористами С. Мишаничем, Н. Шумадою, Р. Кирчівим, М. Пазяком та ін. Тодішній старший науковий співробітник ІМФЕ

ім. М. Рильського С. Мишанич неодноразово приїздив на Буковину, де разом із Г. Дем'яном записував у селі Кадубівці від Євдокії Зайчук народні оповідання, тексти яких увійшли до однойменного фольклорного збірника у його упорядкуванні (Київ, 1983), а дослідження — до монографії докторської дисертації «Усні народні оповідання: Питання поетики» (Київ, 1986) [26]. Окрім того, у багатьох працях (газетних, журнальних, статтях у збірниках, численних рецензіях) [27] Г. Дем'ян усіляко підтримував та заохочував колег по фольклористичному цеху до подальших звершень, щедро ділився своїми здобутками, надавав консультації з наукових підходів до такої праці. Неодноразово настійливо рекомендував А. Яківчукові оформити свої студії з української фольклористики у вигляді дисертації з фольклористики. Але А. Яківчук через свою скромність так і не спромігся сповна заявити про себе у науковому світі, як і сам Г. Дем'ян, який не скористався порадою професора Н. Шумади негайно подавати до захисту монографію «Українські повстанські пісні» у якості докторської дисертації зі спеціальності фольклористика.

Учений записав у селах Буковини зразки багатьох жанрів, які сьогодні майже не побутують: тексти народних казок, оповідань, голосінь, повстанських колядок і щедрівок, веснянок і гаївок, народних ігор тощо. Свого часу Г. Дем'ян виявив і представив на форумі казкарів буковинську оповідальницю К. Цісовську, яка згодом увійшла до реєстру відомих українських казкарів. Спостереження над українським фольклором Буковини лягли в основу написання багатьох праць вченого з проблем вітчизняної фольклористики.

Наприкінці ХХ — на початку ХХІ століття українсько-молдавські фольклорні зв'язки досліджували О. Романець та Г. Бостан. Тематика таких порівняльних студій була спричинена давніми добросусідськими взаємозв'язками двох народів, що замешкують на суміжних територіях і мають певні взаємовпливи як на культуру, так і на фольклор зокрема [28].

У Південній Буковині українську народознавчу роботу з кінця 1950-х років активізував уродженець села Дерманешти Сучавського повіту Іван Ребошапка, який дослідив народнопісенну традицію свого села у дипломній роботі.

По закінченні українського відділення філологічного факультету Бухарестського університету в 1960 році І. Ребошакпа разом з М. Павлюком побував у кількох польових експедиціях (записані матеріали зберігаються у Фонограмному архіві слов'янських говірок Бухарестського Інституту мовознавства). З того часу фольклорист за кілька десятків років самостійно обстежив майже всі українські поселення. На основі зібраних матеріалів (записаних, систематизованих, паспортизованих) народознавець видав цілий ряд фольклорних збірників: ліричних пісень «Народні співанки» (збірник умістив 248 українських ліричних та ліро-епічних пісень з Мараморощини, Північної Молдови, Добруджі та Банату, поданих за тематично-видовою систематизацією. — Бухарест, 1969) [29], світських колядок «Ой у саду-винограду» (книга містить 106 українських світських колядок, переважна більшість гуцульського репертуару з Південної Буковини, трохи менше з Мараморощини, ще менше — з Банату, систематизованих за їхніми адресатами; українські версії чи варіанти румунських новорічних пісень обходу з «Плугом», записаних від українців різних регіонів Румунії; «маланчині пісні» (їх тут називають «Маланки». — В. Костик) та дитячі колядки з Добруджі. — Бухарест, 1971) [30], народних балад «Відгомони віків» (великий за обсягом том містить 148 епічних та ліро-епічних українських пісень з нотами зі всіх фольклорних зон Румунії, погрупованих за видово-тематичною класифікацією. — Бухарест, 1974) [31], народних казок та анекдотів «Оленський цвіт» (збірка містить 48 українських фантастичних та соціально-побутових казок, а також анекдотів — більшість з Мараморощини, зафіксовані в гуцулів та з Банату, менше — з Південної Буковини від земляків. — Бухарест, 1978) [32], збірник пісень та весільного обряду села Негостина Сучавського повіту «Доробок поколінь» (видання вмістило записи уродженця с. Негостина професора Івана Абрам'юка, здійснені упродовж 1928—1933 років від своєї сестри Параски Абрам'юк, а також паралельні — сучасні фіксації пісень з нотами та наскрізний запис фольклорно-етнографічного комплексу («сценарію») місцевого нариса весілля, скомпанованого Іваном Ребошакпою. — Бухарест, 1982) [33]. Учений опрацював і упорядкував українські народні прислів'я та приказки у записах українського письменника-байкаря Дениса Онищука «Народ скаже — як зав'яже» (Бу-

харест, 1976), зафіксовані на півночі Молдови [34]. Це спонукало й понині стимулює видання регіональних збірників, які підготувала Мирослава Шандро — гуцульського фольклору з Буковини «Ой ковала зозулечка» (Бухарест, 1974) [35] та «Співаночки мої любі» (Бухарест, 1977) [36]; Олекса Бевка — народних полянських співанок з Марамороського повіту «На високій полонині» (Бухарест, 1979), «Червона ружа» (Бухарест, 1981) та українських прислів'їв і приказок з того ж краю «Нема правди без приповідки» (Бухарест, 1984); Вергілій Ріцко — козацьких пісень з Добруджі «Ой Дунаю, Дунаю» (Бухарест, 1980) та пісень задунайських українців «Їхав козак за Дунай...» (Бухарест, 2005); Юрій Чига — збірник народних пісень «Ой багата Гуцулія» (Бухарест, 2003) та гуцульських співанок «Люблю тебе, Гуцуліє» (Бухарест, 2009); Іван Лібер — тексти пісень з різних фольклорних зон Румунії, а також кілька їх обробок, приурочених до 100-річчя перших українських поселень у Банаті «Ой у полі три криниченьки» (Бухарест, 2006); Іван Кідещук та Кузьма Смаль (спільний проект) — українські народні пісні Південної Буковини «Буковино, рідний краю» (Чернівці, 2008) [37] та «Співай, моя Буковино» (Бухарест, 2009) [38], а також українські народні пісні, записані в селі Негостина Сучавського повіту «Пісенні скарби Негостини» (Чернівці, 2006) [39] та ін.

Виданнями українських фольклорних збірників І. Ребошакпа та його колег по народознавчому цеху (і — без перебільшення — учнів. — В. К.) майже завершено перший етап фольклористичних досліджень, тобто польових обстежень та систематизації зібраного. Хоча, як зазначає сам професор, далеко не повністю вичерпано можливості терену: у народній гуцці переважно в латентній формі ще зберігаються невиявлені коштовності.

Стосовно другого етапу фольклористичних досліджень, тобто наукового вивчення зібраного, то тут зроблено трохи менше. Та найбільше в цій ділянці попрацював сам професор І. Ребошакпа. Отже, крім передмов до вже згаданих фольклорних збірників, у його фіксаціях та кількох інших записувачів-упорядників започатковано такі напрями наукового дослідження українського фольклору Румунії: сучасний стан збереження традицій, огляди місцевої звичаєвості, лексичні засоби стилістики фольклору, поетика фольклорних видів, міжвидова семіотично-

знакова співвідносність, соціологічні аспекти поселень, генетично-типологічна румунсько-українська спорідненість та взаємовпливи, також майже до кожного збірника укладено словнички діалектних (місцевих) слів та виразів.

У 1977 році професор Іван Ребошапка написав і видав українською мовою «Curs de folclor literar ucraïnean». Фактично це був перший підручник з українського фольклору за кордоном. У ньому вчений виклав власне бачення історії української та зарубіжної фольклористики і розвитку фольклорних жанрів та особливості їх побутування в минулому й у наш час. До прикладу, у посібнику науковець цікаво схематично змоделивав «народження й життя» твору писаної літератури й усної (фольклору), з семантичної точки зору розглянув відношення колядок до весільної обрядовості, яке виглядає як відношення якого-небудь відрізка до цілого, з якого він походить. Власне, аспекти взаємодії обряду та обрядової поезії Іван Ребошапка виклав у монографії своєї докторської дисертації [40].

Авторитетний професор продовжує аналітичну працю над текстами українського та румунського фольклору. У 2002 році з-під пера вченого І. Ребошапки вийшло двомовне видання української обрядової поезії в Румунії «Вінок року» («Cupa anului») [41]. Коментований збірник містить 176 текстів українських обрядових пісень, ігор: весільних, колядок і щедрівок, віншівок, «маланок», вертепу, великодних, фактично з усіх фольклорних зон, де мешкають українці. Наступним кроком було видання монографії «Poezia colindelor» [42], у якій багатоаспектно трактуються тексти українського та румунського обрядового фольклору з позиції української та зарубіжної фольклористики.

Висновки. За період формування та функціонування української фольклористики на Буковині було створено кілька фольклористичних (народознавчих) осередків: 1) при редакції газети «Буковина», яку заснував Ю. Федькович (Ю. Федькович, С. Воробкевич, О. Маковей, Є. Ярошинська та ін.); 2) осередок Г. Купчанка і О. Лоначевського, які співпрацювали з РГТ; 3) фольклорний відділ в Українському Музеї Народовідання (В. Залозецький, К. Купчанко та ін.); 4) на кафедрі історії української літератури в Чернівецькому університеті (Р. Волков, Г. Сінченко, О. Романець, В. Пасічний); 5) при Бу-

динку народної творчості (Г. Шевчук, П. Мотуляк, Ю. Січковський, І. Середюк та ін.); 6) фольклористичний осередок Г. Дем'яна (Г. Дем'ян, А. Яківчук, К. Смаль, М. Іванюк та ін.); 7) українознавчий осередок Івана Ребошапки (М. Шандро, О. Бевка, І. Кідещук та ін.). Оскільки Буковина тривалий період перебувала у складі різних державних утворень (то під пануванням Австро-Угорської імперії, то — боярської Румунії), а потім — після Другої світової війни — знову була пошматована й розподілена між двома країнами, і їй постійно нав'язувалися чужа мова, віра й культура — це й спричинило до того, що тут не було сформовано власної школи української фольклористики. Хоча сам український фольклор виконав тут, без перебільшення, націєзахисну функцію.

Польовим методом обстежено майже усі терени Північної та Південної Буковини, де замешкують українці та записано з уст носіїв тисячі одиниць українського фольклору.

Зібрані матеріали відповідно систематизовані, паспортизовані й каталогізовані і чимало текстів передано у фоноархів для подальшого наукового використання.

Список скорочень

РГТ — Російське географічне товариство
УМН — Український музей народовідання

1. Качкан В. Осип Маковей і народна творчість. *Народні пісні в записах Осипа Маковея*. Київ: Музична Україна, 1981. С. 5—12.
2. Пісні Буковинські народні. *Голос народний*. 1866. Рік I. № 12—16.
3. *Співаник для господарських діточок*. Відень, 1869. 9 с.
4. *Писання Осипа Юрія Федьковича. Перше повне і критичне видання*. Львів, 1902. Т. 1: Поезія. 806 с.
5. Маковей О. Житєпис Осипа-Юрія Гординського-Федьковича. Львів, 1911. 591 с.
6. *Збірник пісень для шкіл народних нижчих і реальних*. Чернівці, 1870. 56 с.
7. *Співаник для шкіл народних*. Відень, 1896. Від. III. 44 с.
8. *Народні пісні з-над Дністра в записах Євгенії Ярошинської*. Київ: Музична Україна, 1972. 324 с.
9. *Сборник песен буковинского народа*. Киев, 1875. 600 с.
10. Сінченко Г.І. Купчанко Григорій Іванович. *Українська літературна енциклопедія*. Київ: Українська енциклопедія імені М.П. Бажана, 1995. Т. 3. С. 106.
11. Лисенко І.М. Лоначевський Олександр Іванович. *Українська літературна енциклопедія*: в 5-ти т.

- Київ: Українська енциклопедія імені М.П. Бажана, 1995. Т. 3. С. 227.
12. Семака Ілько. Нова праця д-ра Раймунда Ф. Кайндля. *Буковина*. 1896. 19 жовтня. С. 3.
 13. *Буковинські русько-народні пісні*. Коломия, 1908. 72 с.
 14. *Буковинські русько-народні пісні*. Коломия, 1914. 42 с.
 15. Їде, їде Зельман, ілі Гаїлки, буковинсько-руський обхід на Воскресіння Христове. Коломия, 1910. 20 с.
 16. Сокіл Г. *Осип Роздольський. Життя і діяльність*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2000. 165 с.
 17. Залозецький В. Вступне слово. *Український Музей Народовідання*. Чернівці, 1928. С. 3—5.
 18. Ластівка К. Північно-буковинські гаївки. *Наша культура*. 1936. № 7 (16). С. 505—510; 1937. № 12 (32). С. 494—498.
 19. *Буковина в піснях*. Чернівці, 1957. 272 с.
 20. *Буковинські народні пісні*. Київ: Видавництво АН УРСР, 1963. 678 с.
 21. Ященко Л. Від упорядника. *Буковинські народні пісні*. Київ, 1963. С. 5—6.
 22. *Дитячі пісні та речитативи*. Київ: Наукова думка, 1991. 448 с.
 23. *Пісні Буковини*. Київ: Музична Україна, 1990. 480 с.
 24. *Пісні Карпат*. Ужгород: Карпати, 1972. 223 с.
 25. Сокіл В., Сокіл Г. Талант, освіченість і подвижницька праця дослідника народнопоетичних багатств України: Штрихи до портрета Григорія Дем'яна. *Народна творчість та етнографія*. 1999. № 4. С. 109—113.
 26. Мишанич С.В. *Усні народні оповідання: Питання поетики*. Київ: Наукова думка, 1986. 328 с.
 27. Дем'ян Г. Дві тисячі мелодій. *Молодий буковинець*. 1983. 21 грудня.
 28. Бостан Г.К. *Типологическое соотношение и взаимосвязи молдавского, русского и украинского фольклора*. Кишинев: Штиинца, 1985. 148 с.
 29. *Народні співанки*. Бухарест, 1969. 286 с.
 30. *Ой у саду-винограду. Збірка світських величальних пісень*. Бухарест: Критеріон, 1971. 287 с.
 31. *Відгомони віків. Збірка народних балад, історичних пісень та пісень-хронік*. Бухарест: Критеріон, 1974. 366 с.
 32. *Оленський цвіт. Збірка української усної оповідальної творчості з Румунії*. Бухарест: Критеріон, 1978. 328 с.
 33. *Доробок поколінь: З фольклорної спадщини села Негостина Сучавського повіту*. Бухарест, 1982. 207 с.
 34. *Народ скаже — як зав'яже. Народні прислів'я та приказки*. Бухарест: Критеріон, 1976. 109 с.
 35. *Ой кovala зозулечка. Збірник народних співанок*. Бухарест: Критеріон, 1974. 237 с.
 36. *Співаночки мої любі. Збірник народних співанок*. Бухарест: Критеріон, 1977. 304 с.
 37. *Буковина, рідний краю. Українські народні пісні Південної Буковини*. Чернівці: Книги-XXI, 2008. 504 с.
 38. *Співай, моя Буковино. Українські народні пісні Південної Буковини*. Бухарест: RCR Editorial, 2009. 305 с.
 39. *Пісенні скарби Негостини*. Чернівці: Зелена Буковина, 2006. 216 с.
 40. Ребошапка І. *Народження символу. Аспекти взаємодії обряду та обрядової поезії*. Бухарест: Критеріон, 1975. 252 с.
 41. Rebusarca Ioan. *Cununa anului*. Бухарест: Мустанг, 2002. 371 с.
 42. Rebusarca Ioan. *Poezia colindelor. Constructe simbolice si stereotipii culturale in repetriiul tinerilor*. Ploiesti: Editura LVS CREPUSCUL, 2006. 373 p.

REFERENCES

- Kachkan, V. (1981). *Osy Makovei and Folk. Art Folk Songs in Records by Osyp Makovei* (pp. 5—12). Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
- Bukovynian Folk Songs. (1866). *Voice of People, 12—16*. Rik I [in Ukrainian].
- Fedkovych, Yu.H. (1869). *A Songbook for Caring Children*. Vienna [in Ukrainian].
- Franko, I. (1902). *Writings by Osyp Yurii Fedkovych. The first complete and critical edition* (Vol. 1: Poetry). Lviv [in Ukrainian].
- Makovei, O. (1911). *Biography of Osyp-Yurii Hordynskiy-Fedkovych*. Lviv [in Ukrainian].
- Vorobkevych, I. (1870). *Collection of Songs for People's Lower and Real Schools*. Chernivtsi [in Ukrainian].
- Vorobkevych, I. (1896). *A Songbook for People's Schools* (Vid. III). Vienna [in Ukrainian].
- Huts, M.V. (1972). *Folk Songs from Banks of the Dnister in Records of Yevheniya Yaroshynska*. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
- Lonachevskiy, A., & Kupchanko, G. (1875). *Collection of Songs of the Bukovynian People*. Kyiv [in Ukrainian].
- Sinchenko, H.I. (1995). Kupchanko Hryhorii Ivanovych. *Ukrainian Literature Encyclopedia: in 5 volumes* (Vol. 3, p. 106). Kyiv: Ukrainian Encyclopedia M.P. Bazhan [in Ukrainian].
- Lysenko, I.M. (1995). Lonachevskiy Oleksandr Ivanovych. *Ukrainian Literature Encyclopedia: in 5 volumes* (Vol. 3, p. 227). Kyiv: Ukrainian Encyclopedia M.P. Bazhan [in Ukrainian].
- Semaka, Ilko (1896, october, 19). *New Work by Dr. Raimund F. Kaindl. Bukovyna* (p. 3) [in Ukrainian].
- Rusnak, P. (1908). *Bukovynian Rus-Folk Songs*. Kolomyia [in Ukrainian].
- Rusnak, P. (1914). *Bukovynian Rus-Folk Songs*. Kolomyia [in Ukrainian].
- Rusnak, P. (1910). *Zelman Is Going and Going, or Gailki, Bukovynian-Rus Route to the Resurrection of Christ. Kolomyia* [in Ukrainian].
- Sokil, H. (2000). *Osy Rozdolskyi. Life and Activities*. Lviv: Ivan Franko LNU Publishing Center [in Ukrainian].
- Zalozetskyi, V. (1928). Introduction. *Ukrainian Museum of Folklore* (pp. 3—5). Chernivtsi [in Ukrainian].
- Lastivka, K. (1936). North Bukovynian Haivka. *Nasha Kultura, 7* (16), 505—510 [in Ukrainian].

- Volkov, R.M., Sinchenko, H.I., & Romanets, O.S. (1957). *Bukovyna in Songs*. Chernivtsi [in Ukrainian].
- Yashchenko, L.I. (1963). *Bukovynian Folk Songs*. Kyiv: Vydavnytstvo AN URSSR [in Ukrainian].
- Yashchenko, L. (1963). From compiler. *Bukovynian Folk Songs* (pp. 5—6). Kyiv [in Ukrainian].
- Dovzhenok, H.V., & Luhanska, K.M. (1991). *Children Songs and Cantillations*. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Yakivchuk, A.F. (1990). *Bukovyna Songs*. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
- Revutskyi, M.O., & Yakivchuk, A.F. (1972). *Songs of Carpathians*. Uzhhorod Karpaty [in Ukrainian].
- Sokil, V., & Sokil, H. (1999). Talent, Education and Selfless Labor of the Folk-Poetic Wealth of Ukraine Researcher: Details to Hryhoriy Demyan Portrait. *Narodna Tvorchist ta Etnohraphiya*, 4, 109—113 [in Ukrainian].
- Myshanych, S.V. (1986). *Oral Folk Stories: Issue of Poetics*. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Demyan, H. (1983, december, 21). Two Thousand Melodies. *Molodyi Bukovynets* [in Ukrainian].
- Bostan, G.K. (1985). *Typological Correlation and Interconnection of Moldavian, Russian and Ukrainian Folklore*. Chisinau: Stiintsa [in Russian].
- Rebusapca, I. (1969). *Folk Songs*. Bucharest [in Ukrainian].
- Rebusapca, I. (1971). *Oh, in the Garden-Grape. A Collection of Secular Magnifying Songs*. Bucharest: Criterion [in Ukrainian].
- Rebusapca, I. (1974). *Echoes of the ages. Collection of Folk Ballads, Historical Songs and Chronical Songs*. Bucharest: Criterion [in Ukrainian].
- Rebusapca, I. (1978). *Olen's Color. Collection of Ukrainian Oral Narrative Art from Romania*. Bucharest: Criterion [in Ukrainian].
- Abramiuk, I., & Rebusapca, I. (1982). *Works of Generations: From the Folklore Heritage of the Village Negostina Suceava County*. Bucharest [in Ukrainian].
- Onyshchuk, D., & Rebusapca, I. (1976). *The People Will Say — Like They Tie. Folk Sayings and Proverbs*. Bucharest: Criterion [in Ukrainian].
- Shandro, M. (1974). *Oh, the Cuckoo Was Cuckooing. Collection of Folk Songs*. Bucharest: Criterion [in Ukrainian].
- Shandro, M. (1977). *My Sweet Tunes. Collection of Folk Songs and Tunes*. Bucharest: Criterion [in Ukrainian].
- Smal, K., & Kideshchuk, I. (2008). *Bukovyna, My Native Land. Ukrainian Folk Songs of Southern Bukovyna*. Chernivtsi: Books-XXI [in Ukrainian].
- Smal, K., & Kideshchuk, I. (2009). *Sing, My Bukovyna. Ukrainian Folk Songs of Southern Bukovyna*. Bucharest: RCR Editorial [in Ukrainian].
- Smal, K., & Kideshchuk, I. (2006). *Song treasures of Negostyny*. Chernivtsi: Zelena Bukovyna [in Ukrainian].
- Rebusapca, I. (1975). *Birth of a Symbol. Aspects of Rite and Ritual Poetry Interaction*. Bucharest: Criterion [in Ukrainian].
- Rebusapca, Ioan (2002). *Crown of the Year*. Bucharest: Mustang [in Romanian].
- Rebusapca, Ioan (2006). *The Poetry of the Carols. Build Symbolic and Cultural Stereotypes in Youth Repatriation*. Ploiesti: Editura LVS CREPUSCUL [in Romanian].